

Position Paper Controle Alt Delete

Rondetafelgesprek risicoprofilering in het handhavingsbeleid dd 23 mei 2024

Met [Controle Alt Delete](#) zetten we ons – samen met Amnesty Nederland – al 10 jaar in tegen etnisch profileren. Onze visie vanuit Controle Alt Delete is duidelijk: stop etnisch profileren, waarbij mensen mede vanwege hun etniciteit geselecteerd worden voor een controle. In deze notitie beperken we ons tot de stand van zaken nu en geven we concrete aanbevelingen.

(H)erken dat etnisch profileren een structureel probleem is

Er zijn nog steeds legio voorbeelden te geven van het gebruik van etniciteit in risicoprofielen. Slechts het topje van de ijsberg wordt hier in de Tweede Kamer besproken. Wist u: er zijn meer dan 50 overheidsinstanties die [op grote schaal voorspellende algoritmes gebruiken](#), die etnisch profileren in de hand kunnen werken. Opeenvolgende regeringen in Nederland zeggen allemaal dat ze tegen etnisch profileren en discriminatie zijn, maar de overheid maakt zich er zelf schuldig aan. Dit blijkt ook uit het recente [onderzoek van Amnesty](#). Onze conclusie: De regering deed de afgelopen 10 jaar niet genoeg om het te stoppen.

Geef uitvoering aan de aangenomen motie

In april 2021 werd een [motie aangenomen](#) met 118 stemmen vóór die oproep om overheidsinstanties etniciteit niet meer te laten gebruiken om fraude te bestrijden. Deze motie volgde kort op het [stembusakkoord over fraudebestrijding](#) dat wij vanuit Controle Alt Delete initieerden. Er had allang op doorgepakt moeten worden door uitvoering te geven aan deze motie. Dat gebeurde niet, waardoor het nog steeds kan plaatsvinden.

Respecteer de uitspraak van het gerechtshof

De regering verdedigt nog steeds het gebruik van etniciteit in risicoprofielen. Samen met betrokken burgers en maatschappelijke organisaties voerden wij een rechtszaak tegen de Staat. [Het gerechtshof Den Haag heeft in 2023 een hele duidelijke uitspraak gedaan](#). Die uitspraak luidde: *Selectiebeslissingen die (mede) gebaseerd zijn op etniciteit zijn in strijd met het discriminatieverbod*. Hoewel de uitspraak alleen ging over grenscontroles door de KMar, zijn wij als coalitie van mening dat het verbod ook ziet op andere overheidsdiensten. Juridisch valt niet te verdedigen waarom dit op andere terreinen anders zou zijn. Het kabinet legde zich niet neer bij deze uitspraak, en bleef volhouden dat het gebruik van uiterlijke kenmerken in risicoprofielen in “uitzonderlijke gevallen” is toegestaan. Dat is [in strijd met de uitspraak van het gerechtshof](#).

Leer van schandalen

Gedurende de rechtszaak tegen de Staat volgde wij daarnaast ook het Toeslagenschandaal op de voet. Bij een rondetafelgesprek, ter voorbereiding op de eerste parlementaire enquête in februari 2022, riep Controle Alt Delete op om tijdens het onderzoek óók aandacht te hebben voor discriminatie en racisme. Daar leek gehoor aan gegeven te zijn. In de onderzoeksopzet is gebruik van (discriminerende) risicoprofielen genoemd als een van de hoofddoelen van de enquête. Maar wat blijkt: er is voor gekozen om discriminatie vanwege ‘ras’ buiten de deur te houden in alle rapporten.

De ‘Toeslagenaffaire’ is geëvalueerd door de [Nationale ombudsman](#), door de [Autoriteit Persoonsgegevens](#), door de [rechterlijke macht](#), door de [Raad van State](#), door de [Eerste Kamer](#) en zelfs twee keer door de Tweede Kamer. In het [AD](#) schreven we dat in geen van de

rapporten er aandacht is voor discriminatie vanwege 'ras', etniciteit of religie. Op 25 april besprak de Tweede Kamer de tweede parlementaire enquête die werd gedaan naar aanleiding van het Toeslagenschandaal. Ook in dit rapport, genaamd [Blind voor mens en recht](#), is er geen aandacht voor etnisch profileren. Er is aandacht voor discriminatie vanwege nationaliteit, echter veel gedupeerden zijn Nederlanders afkomstig van bijvoorbeeld Suriname of de eilanden en die hebben doorgaans de Nederlandse nationaliteit. Deze groep Nederlanders is dus niet verstrikt geraakt in het Toeslagenschandaal vanwege hun nationaliteit. Toch werden juist deze mensen [het zwaarst getroffen](#), zo bleek uit onderzoek van het CBS. Zeventig procent van de gedupeerden heeft een migratieachtergrond. Caribische-Nederlanders zijn, ten opzichte van Nederlanders met in Nederland geboren ouders, zelfs 32 keer vaker gedupeerde. Zij moeten dus op een andere manier geselecteerd zijn, maar het rapport *Blind voor mens en recht* besteedt hier geen aandacht aan. Racisme is niet onderzocht, vastgesteld of erkend.

Benoem 'ras' als component in onderzoeken

Het woord 'ras', te vinden in artikel 1 van de Grondwet, is een juridische term waar de begrippen etniciteit, afkomst en huidskleur onder vallen. De Belastingdienst werkte met [risicoprofielen](#) die selectiecriteria bevatten zoals: "allochtoon (niet westerse landgenoten)", "van buitenlandse origine", "ondernemers van allochtone afkomst" en "belastingplichtigen wier achternaam eindigt op ...IC". De Belastingdienst selecteerde ook mensen vanwege hun [niet-westerse voorkomen](#). Dit zijn voorbeelden van selectiebeslissingen die mede gebaseerd zijn op 'ras'. Juridisch gezien was er dus sprake van racisme bij de 'toeslagenaffaire'. Door dit niet mee te nemen in het onderzoek blijven hele, belangrijke aspecten van het Toeslagenschandaal, zoals etnisch profileren en institutioneel racisme, onderbelicht. Het uitblijven van erkenning draagt bovendien het risico op herhaling in zich: als de politiek niet erkent dat dit racisme is, kan het racisme zich ongestraft herhalen.

Wat kan de Tweede Kamer doen om de mensenrechten in Nederland te beschermen?

Ons antwoord:

- Dwing bij alle overheidsinstanties af dat 'ras' nooit een rol speelt in beslissingen om burgers te controleren.
- Behandel burgers als individuen en treedt burgers vanuit vertrouwen tegemoet.
- Waarborg transparantie en zorgvuldigheid bij controles.
- Registreer en evalueer alle controles, registreer algoritmes en toets deze aan mensenrechten.
- Verscherp het toezicht op deze controles. Het discriminatieverbod verplicht de overheid om alle mensen in Nederland te beschermen tegen discriminatie en institutioneel racisme. Dat duldt geen verder uitstel.